

Jazz

special

#71 AUGUST / SEPTEMBER 2003 · DKK 45 / NOK 56

celia cruz · hasse poulsen · django reinhardt · roy hargrove · michael nielsen · ted joans · oliver lake ·
jimmy knepper · mike andersen · jan persson · mari boine · benny carter · brandbjerg jazzstævne

DJANGO REINHARDT

Af Jens Fuglsang

En stille forårsdag i 1953 slentrede den berømte sigøjnerguitarist Django Reinhardt hjem langs Seinen efter en succesfuld fisketur. Resten af dagen ville han tilbringe på sin stamcafe Chez Fernand, hvor han ofte fordrev tiden med enten at spille guitar, poker eller billard. Django havde valgt den lille søvnige landsby Samois sur Seine 80 kilometre syd for Paris som sit første permanente opholdsted efter en lang og omflakkende karriere som musiker. Her kunne han komponere i fred og der var ikke langt til Paris. Desværre nåede Django ikke at tilbringe mange år i den idylliske landsby. Ved ankomsten til caféen faldt han om og døde kort tid efter på hospitalet i Fontainebleau. Nu afholdes der hvert år en stor tre-dages jazzfestival i byen og stamcaféen indrettes til et Django Reinhardt-museum.

I år er det 50 år siden at en af jazz-historiens mest bemærkelsesværdige og betydningsfulde guitarister gik bort. Django Reinhardt var den første europæiske musiker der i 1930'erne fik jazzens hjemland, USA, til at interessere sig for europæisk jazzmusik. Det skete i kraft af hans musikalske og stilskabende originalitet, der blev eksponeret i de 854 pladeindspilninger, han nåede at producere i tidsrummet 1928-53. Med sin virtuose og uortodokse to-finger guitar teknik var Django sammen med Charlie Christian en af pionererne indenfor skabelsen af det moderne jazzguitar spil vi kender i dag. Udover hans faste makker violinisten Stéphane Grappelli, nåede Django Reinhardt i sin karriere at spille og indspille med amerikanske musikere som Duke Ellington, Coleman Hawkins, Benny Carter, Eddie South, Rex Stewart, Dicky Wells, Bill Coleman, Freddy Taylor samt Louis Armstrong og Dizzy Gillespie.

De senere år er interessen for hans musik og hans specielle sigøjnerprægede spillestil steget markant og hans indflydelse kan spores hos mange af jazzens nutidige guitarister. Der dukker med jævne mellemrum stadignye lyd- og filmoptagelser frem fra gamle arkiver og gennem årene er der udgivet masser af opsamlingsplader med hans musik. I mange lande er der stiftet Django Reinhardt-foreninger, der dyrker Djangos musik og den moderne Gypsy Jazz. I Danmark blev foreningen Hot Club Copenhagen stiftet sidste år og der er tilsvarende i Sverige, Norge, Tyskland, Frankrig og Holland. Mange af disse foreninger udgiver tidsskrifter og nyhedsbreve og arrangerer koncerter for Gypsy Jazz. Der eksisterer i dag Django-festivaler over det meste af verden fra jazzklubben Birdland i New York til Island, Syditalien og Japan.

Udover at Django selv medvirkede i statistroller i et par franske film så har hans fascinerende liv inspireret flere film-skabere. Der er gennem årene lavet adskillige dokumentarfilm heriblandt den danske DJANGO af Sten Bramsen, der udover at fortælle Djangos historie også har klip med Svend Asmussen som spiller til den første festival i Samois sur Seine i begyndelsen af 1970'erne. For et par år siden lavede Woody Allen filmen SWEET AND LOWDOWN (på dansk DUR OG MOL) hvor hovedpersonens skæbne bygges på elementer fra Djangos liv. Senest

er der kommet rygter om at instruktøren Frank Marshall har købt rettighederne af Djangos søn Babik til at lave en Hollywood-spillefilm om Djangos liv.

Sigøjneren

Måske er det det tidløse og universelle i Djangos musik der skaber den kontinuerlige interesse 50 år efter hans død? Modsat næsten alle andre pionerer indenfor jazz var Django ikke amerikaner men europæer, og først og fremmest sigøjner, hvilket udøvede en stor indflydelse på hele hans livsforløb og hans musikalske opfattelse.

Man kan sige at Django opfandt sin egen "verdensmusik" i 1930'erne, hvor han blandede elementer fra al slags musik og forskellige stilarter sammen. Gennem sin opvækst var Django stærkt påvirket af sigøjnernes folkløse der har rod i både den arabiske, indiske og asiatiske folkemusik. Ifølge en gammel persisk anekdote fra Kongernes Bog er sigøjnerne dømt til at vandre og ernære sig som musikere. Gennem deres 1000 år lange

Man kan sige at Django opfandt sin egen "verdensmusik" i 1930'erne, hvor han blandede elementer fra al slags musik og forskellige stilarter sammen. Gennem sin opvækst var Django stærkt påvirket af sigøjnernes folkløse der har rod i både den arabiske, indiske og asiatiske folkemusik.

rejse fra Indien til Europa har de således i århundreder underholdt folk og fremført musik som professionelle musikere for at overleve. Parallelt med at de har været eminente fortolkere af andre landes folkemusik har de udviklet deres egen musik for at skabe sig en identitet og et fællesskab i kraft af deres mangel på et decideret hjemland. På den måde er sigøjnerne blevet eksperter i tilegnelse af fremmed musik i deres eget repertoire, og i deres opførelse er det indlevelsen, det udadvendte og virtuositeten der er blevet deres varemærke.

Disse karaktertræk fra sigøjnernes musik blandede Django i 1920'erne med den parisiske underholdningsmusik og den karakteristiske franske valse-stil Bal-musette. Han absorberede al slags musik og i 30'erne, da han allerede var virtuos på banjo, violin og trompet, hørte han så jazz for første gang. Djangos sigøjnerprægede og rigt ornamenterede solostil var allerede fuldt udviklet og det skulle vise sig at den afro-amerikanske jazz var den perfekte ramme for Djangos musikalske talent. Jazzens form og opbygning gav ham en mulighed for at improvisere over avancerede harmonier og komplekse rytmer som de andre stilarter ikke rummede i samme omfang og han skabte sin helt egen stilart: Gypsy Jazz.

Myten.

Dannelsen af myter og anekdoter om store skabende kunstnere er snarere reglen end undtagelsen. Det gælder også inden for jazzens verden og Django indtager her en fornem plads i den smeltedigel af fakta og fiktion der omgiver berømte musikere. Den klassiske og mest udbredte historie om Django, er at han var en excentrisk fransk sigøjner som spillede guitar med kun to fingre. Begge udsagn har gennem tiden været med til at skabe myten om den omrejsende geniale sigøjnerguitarist som ikke lod sig underkue af sit handicap og levede et liv påvirket af den virkelige verdens konventioner.

Man ved kun lidt om Djangos liv indtil han kom frem i 1930'erne som jazzmusiker, men Charles Delauney, som var hans personlige ven og manager, har i sin biografi SOUVENIRS fra 1954 beskrevet Djangos barndom på følgende måde:

Django Reinhardt blev født d. 23. januar 1910 i en sigøjnerkaravane ved

landsbyen Liverchies i Belgien. Familien levede som omrejsende gøglere, indtil de i 1917 parkerede husvognen ved Porte de Choisy i Paris. I dette kvarter, blandt spillehaller og værtshuse, voksede Django op og begyndte allerede som otte-årig sin professionelle musikerkarriere ved at spille violin og banjo i gaderne. Fra 12-års alderen koncentrerede han sig mest om banjoen og blev hurtigt en eftertragtet akkompagnatør i diverse balsmusette- og danse-orkestre. Hans første indspilning var i 1928 med akkordeonisten Jean Vissade balsmusette-akkompagnatør på seks-strengt banjo. Han nåede dog aldrig at indspille mere end 15 plader på banjo da han senere samme år blev ramt af en ulykke der prægede resten af hans liv.

En sen nat kom Django hjem til sin kone i boligvognen og væltede et stearinlys ned i et bundt kunstige celluloidblomster. Vognen brød i brand og mens hans kone slap ud af vognen blev Django fanget og stærkt forbrændt. Han blev straks kørt på hospitalet hvor lægen gjorde klar til at amputere hans venstre ben og hans venstre arm. Django modsatte sig at blive amputeret og måtte i flere måneder kæmpe med utrolige smerter. Udover hans ben og arm var hans venstre hånd også stærkt beskadiget. Hans lillefinger og ringfinger var næsten "smeltet" sammen og stærkt bevægelseshæmmede. De næste 18 måneder lå han på hospitalet og genoptrænede sin venstre hånd med de tre resterende raske fingre til at spille guitar i stedet for banjo.

Mennesket

At Djangos sigøjner-oprindelse havde stor betydning for hans musikalske opfattelse er der ingen tvivl om, men det havde også en stor indflydelse på hans sociale liv. Som sigøjner var han stærkt præget af gamle uskrevne love og regler der skelner skarpt mellem sigøjnere og de "urene" fremmede. Udover Grappelli og Delauney betroede han sig til meget få udover sigøjnerne, hvilket kan forklare hans til tider arrogante facon overfor andre musikere og det etablerede samfund. Det skabte mange konflikter i hans karriere og resulterede da også i at ingen af hans orkestre holdt særligt længe. Indenfor sigøjnernes hierarki havde han i kraft af sin beherskelse af guitaren status som en "leder" og Django var kendt for sin selvhævdelse

og sin opfattelse af sig selv som verdens bedste guitarist.

I nogle af de mange biografier der beskriver Django som menneske er der en tendens til en fransk over-romantisering af ham som den "ædle vilde" – det legende naturbarn og uspolerede geni – og de mange anekdoter har tit flere varianter. Men de fleste historier om Django har dog næsten altid rod i en virkelig hændelse og giver et nuanceret billede af ham som menneske. I anekdoterne fra Charles Delaunays biografi kan man få et godt indtryk af Djangos forhold til de

mere elementære ting i livet som for eksempel:

Fast bopæl og tøj

Django voksede op i en sigøjnerkaravane og indtil han var 20 år, havde han aldrig boet i et hus eller ejet et nyt sæt tøj. Grappelli måtte lære ham at rense sine negle før koncerterne og købe ordenligt tøj til ham.

Han elskede naturen og livet på landevejen med sigøjner-karavanerne. Han forsvandt tit i uger eller måneder uden at give besked. De som havde engageret

I 1939 mødte Django sine to forbilleder Louis Armstrong og Duke Ellington, hvoraf sidstnævnte inviterede Django med til USA. Invitationen blev dog ikke til noget i første omgang da optakten til Anden Verdenskrig allerede var begyndt.

verdi for ham, selvom han var en af Europas højst betalte jazzmusikere. Trommeslager Pierre Fouad erindrer at have set Django tabe mellem 300.000 og 500.000 (gamle) franc i poker.

Han ville kun spille med Duke Ellington hvis han fik det samme beløb som Clark Gable fik når han indspillede film.

Transport og komfort

Django kørte altid i store importerede amerikanske biler, selvom han aldrig fik taget et kørekort. Som sigøjner var han dybt overtroisk og ville hverken flyve eller sejle når kvintetten skulle på turne.

Under bombardementerne af Paris i Anden Verdenskrig sendte han altid sin kone i forvejen, for at se om det var sikkert nok at forlade beskyttelsesrummet.

Han bar aldrig selv sin guitar eller skiftede strenge. Det gjorde hans lillebror Joseph eller hans sigøjner-venner for ham.

USA, jazzens moderland

Han elskede alt der var fra USA, specielt jazzmusik og gangsterfilm, hvor de havde store tykke ruller af dollar-sedler i lommerne. Da han ankom til USA, havde han ikke medbragt sin egen guitar. Han regnede med, at hans stjernestatus var nok til at få samtlige guitarfabrikanter i USA til at stå i kø for at give ham deres guitarer gratis.

Som musiker

Django var autodidakt musiker og kunne ikke læse noder eller akkorder og når han ikke gad spille, sendte han sin bror.

Ved en middag spillede Django for den klassiske guitarist Andreas Segovia som spurgte, hvor han kunne købe noderne til musikstykket. Django svarede grinende at han bare havde improviseret.

Ved en jamsession i klubben *Chez Florence* med Django, Coleman Hawkins, Benny Carter og Bill Coleman konkurrerede de om, hvem som kunne spille nummeret *I Won't Dance* i flest tonarter. En efter en forlod de scenen, mens Django blev siddende og modtog klapsalverne.

I en anmeldelse i *Jazz Hot* af en koncert med Django og Dizzy Gillespie i 1953 skrev Jean-Louis Scali:

"Django was in brilliant form and delighted everyone, including Dizzy, who seems to have a great regard for him. Almost at the start Django broke a string but this only left us wondering what possible

use it could have been, for his solo grew richer as it went on".

De mange forskellige historier fra Delaunays bog giver et billede af Django som en kompliceret personlighed, som havde dårlige og gode sider. Han kunne være arrogant, krævende, egoistisk, intolerant og grov over for sine medmennesker. Specielt musikerne i hans forskellige orkestre igennem årene kom på hårde prøvelser. Han gav dem for lidt hyre, hvis han ikke selv havde spillet pengene op, og fyrede dem rask væk fra den ene dag til den anden. Han var fuldstændig uberegnelig hvad angik aftaler og engagementer og forlangte skyhøje honorarer til sig selv. På den anden side beskrives han også som populær, vittig og altid gavmild over for sine venner, specielt sigøjnerne. I følge Delaunay og Grappelli var han i bund og

grund en genert, følsom og meget sky personlighed som kun levede for musikken, og kun tænkte en dag frem ad gangen.

Fire perioder

Hvis man skal danne sig et overblik over Djangos enorme pladeproduktion og musikalske karriere kan man groft set dele den op i fire perioder.

1918-34: BALMUSETTE OG DANSE-ORKESTRE. Den første periode indeholder fortrinsvis indspilninger med Django på banjo og guitar i musette-stilen. Efter branden i 28 og genoptræningen af sin forbrændte hånd begyndte Django at

rejse rundt i Frankrig og spille på caféer og restauranter sammen med sin bror Joseph på rytmeguitar. Sideløbende indspillede han plader med diverse tango- og latinamerikansk-inspirerede danseorkestre der var datidens hotteste *trend* i Paris. I disse år hørte Django for første gang plader med Louis Armstrong og Duke Ellington der vakte hans interesse for amerikansk jazz.

1934-40: HOT JAZZ MED DEN ORIGINALE KVINTET OG DIVERSE DANSE-ORKESTRE. Denne periode forbindes af de fleste med String Swing-begrebet og man kan med rette kalde den for Djangos guldalder.

I et af de mange danseorkestre mødte Django i 1934 violinisten Stéphane Grappelli og i kraft af deres fælles interesse for jazzmusik, begyndte de at spille sammen i pauserne og talte om at etablere et fast jazzorkester. Senere på året kom de i kontakt med foreningen Hot Club de France, der ville etablere et fast fransk orkester der kunne akkompagnere de amerikanske musikere som foreningen inviterede til Paris. Ved deres første arrangement dukkede solisten dog aldrig op og Django og Grappelli måtte i al hast samle et orkester der kunne spille i stedet. I mangel af bedre døbte de orkesteret Quintette du Hot Club de France. Det blev straks en succes og bestod foruden Django og Grappelli af rytme-guitaristerne Joseph Reinhardt og Roger Chaput samt bassisten Louis Vola. Jazz-interessen i Frankrig var på dette tidspunkt stigende, og kvintetten blev populær. Specielt efter Verdensudstillingen i Paris i 1938 der var fyldt med besøgende amerikanske jazzmusikere. Ved denne lejlighed fik Django mulighed for at indspille med Coleman Hawkins, Benny Carter, Eddie South, Rex Stewart, Dicky Wells, Bill Coleman og Freddy Taylor. Via de amerikanske musikere kom kvintettens plader til USA hvor folk troede at pladerne kørte for hurtigt på grund af Djangos ekvilibristiske soloer – sådan havde man aldrig hørt en guitar før! I slutningen af 1939 mødte Django også sine to forbilleder Louis Armstrong og Duke Ellington, hvoraf sidstnævnte inviterede Django med til USA. Invitationen blev dog ikke til noget i første omgang da optakten til Anden Verdenskrig allerede var begyndt. Det var også i 1939 at kvintetten var på deres eneste skandinaviens-turné og spillede to dobbelt-

koncerter 6. og 11. februar i Odd Fellow Palæet i København. Der eksisterer fire anmeldelser af koncerterne som man kan se på Hot Club Co-penhagens hjemmeside, www.hotcc.dk.

1940-45: SWING MED DEN ANDEN KVINTET OG DIVERSE BIGBAND. Krigens udbrud i 1940 fik alvorlige konsekvenser for kvintetten og indledte en ny periode i Djangos karriere. Den originale kvintet blev opløst da Grappelli besluttede sig for at blive i London hvor de var på turné da krigen brød ud. Django rejste tilbage til det besatte Paris og samlede en ny kvintet med blandt andre klarinetisten Hubert Rostaing. I løbet af de næste tre år steg jazz-interessen eksplosivt i Frankrig på grund af tyskernes forbud, og Django blev en stor stjerne og boede i luksuslejlighed på Champs Élysées. Han indspillede nu mest sine egne kompositioner, hvoraf nummeret *Nuages* blev et stort hit. Der kom også en ny side af Django frem. Det var rollen som komponist, bigband-arrangør og solovirtuos, der viste at hans musikalitet spændte sig ud over jazzens faste rammer. Hans stil bliver mere sofistikeret rent harmonisk og i flere tilfælde er han mere interesseret i at dirigere og komponere end at spille guitar.

I 1943 strammede tyskerne grebet om Paris, og Django blev arbejdsløs. Han nåede dog at indspille en del af sine kompositioner og arrangementer med 'Fud Candrix' Big band i Belgien, inden han resten af krigen måtte holde lav profil. Tyskerne prøvede at få ham til at turnere i Tyskland hvilket han afslog. Hele to gange forsøgte han at flygte til Schweiz men blev sendt tilbage fra grænsen da de kun gav asyl til jøder og sorte.

1946-53: MODERNE SWING OG BEBOP. I begyndelsen af 1946 blev Django genforenet med Grappelli i London, men på grund af sygdom blev den stort anlagte Englandsturné med den originale kvintet aflyst. I mellemtiden havde Delaunay været i USA og ordnet kontrakten med Duke Ellington. I oktober måned 1946 ankom Django til USA uden sin guitar og blev derfor nødt til at købe sin første elektriske guitar. Han turnerede i en del større byer med Ellingtons bigband og endte til sidst i New York hvor han "glemte" at spille afskeds-koncert med Duke Ellington i Carnegie Hall. Django havde mødt en fransk bokser og var gået på værtshus for

Django blev en stor stjerne og boede i luksuslejlighed på Champs Élysées. Han indspillede nu mest sine egne kompositioner, hvoraf nummeret *Nuages* blev et stort hit. Der kom en ny side af Django frem

at spille billard og dukkede først op i Carnegie Hall til det sidste nummer. Resultatet blev dårlige anmeldelser og Django besluttede sig for at tage hjem til Paris igen. Djangos største drøm var ellers at bo og spille i New York men da han ankom i slutningen af 1946 til Amerika var han "king of swing-guitar" fra et krigshærgt Europa, der musikalsk var stagneret i forhold til udviklingen i USA. I de små klubber i New York var swingmusikken langsomt ved at blive fortrængt af den nye bebop og Django måtte se sig selv som en musiker der repræsenterede en snart svunden periode. Det tog hårdt på ham da han gennem hele sin eventyrlige jazz-karriere altid havde været vant til at være det musikalske og stilskabende centrum i Europa.

Desillusioneret over sit ophold i jazzens hjemland samlede han en ny kvintet med Rostaing der turnerede de næste to år i Frankrig og Europa. Omkring 1949 hængte Django sin guitar op på væggen og helligede sig i stedet maleriet og forsvandt ud af landevejen. I 1951 vendte han tilbage til musiklivet som stjerneattraktion i Club St. Germain i Paris. Han var nu konverteret til elektrisk forstærket guitar og dannede et orkester sammen med unge franske bebop-inspirerede musikere. Django turnerede med dette

bebop-orkester de næste to år, indtil han i 1953 traf Jazz at the Philharmonic-promoteren Norman Granz. Sammen forberedte de en turné der skulle dække Europa, USA og Japan og han indspillede otte numre der skulle præsentere verden, og specielt USA, for den nye moderne Django Reinhardt. Desværre blev det hans sidste indspilninger da han døde kort tid efter den 15. maj 1953.

String Swing-lyden

Perioden med den originale kvintet er specielt interessant fordi han her færdigudvikler sin specielle sigøjner-jazz-guitarstil. Mange af de teknikker Django introducerede – for eksempel kromatisk glissando, *note-bending*, oktavspil, triller og *sweeping*-teknik – var ikke hans opfindelser. Det var gamle teknikker udviklet gennem århundreder i takt med guitar-ens udbredelse indenfor genrer som folkemusik, flamenco og den klassiske musik. Men måden at kombinere de forskellige teknikker på som improviserende solist indenfor jazzen var til gengæld helt ny. Det er også i denne periode at Djangos sigøjner-baggrund kom mest til udtryk i musikken – for eksempel i et nummer som *St. Louis Blues* fra 1935 hvor Django udnytter hele sit register af effekter fra rullende heltone-figurer og ornamenterede *arpeggios* med triller til akkordsoloer og lange kromatiske løb med tremolo. Et andet sigøjner-musikalsk træk ved den originale kvintet var den specielle instrumentering der havde mere til fælles med et traditionelt omrejsende sigøjner-orkester end en lille jazz-gruppe med trompet, sax, klaver, bas og trommer. Alligevel formåede de at spille forrygende "Hot Jazz" og trommernes funktion blev erstatet af to rytme-guitarister som gav den karakteristiske String Swing-lyd der stadig dyrkes af de moderne Gypsy Jazz orkestre.

Som man kan se på det nyfundne filmklip med kvintetten fra 1938 så spillede kvintettens guitarister på de specielle Maccaferri-guitarer der blev produceret af Selmer-fabrikkerne i Paris. Maccaferri-guitaren, der er kaldt sigøjnerjazz-guitaren, blev konstrueret af guitarbyggeren Mario Maccaferri i starten af 1930'erne da jazzen gjorde sit indtog i Frankrig. Guitaren var specielt designet til at give en hård og lys tone så den kunne trænge igennem lydbilledet ligesom en mandolin og banjo

Det er Djangos rolle som swingmusiker og stilskaber af den europæiske sigøjnerjazz, der har sikret hans eftermæle. Siden hans død er den specielle konstellation af kammerjazz i stil med Quintette du Hot Club de France blevet holdt i live af forskellige orkestre med blandt andet Grappelli og Svend Asmussen.

i stedet for den lidt blødere guitarklang. Den gennemtrængende lyd blev ekstra markant når man ligesom Django spillede på stålstrengede med et tykt skildpadde- eller elfenbens-plekter. Guitarens unikke design med et indhak i klangkassen ved 15. bånd passede også fint til Django to-finger-teknik da han ofte spillede i det høje register for at kunne spille op til violinen. Af den originale Selmer jazz-guitar blev der kun produceret omkring 500 eksemplarer. På Hot Club Copenhagen's hjemmeside kan man

finde *links* til guitarbyggere som har specialiseret sig i at bygge Maccaferri-modellen. Endvidere har den franske guitarbygger Francois Charle skrevet bogen *L'HISTOIRE DES GUITARES SELMER-MACCAFERRI* der rummer tegninger og billeder af den specielle guitar.

Arven fra Django

Djangos flirt med beboppen nåede på grund af hans tidlige død ikke at sætte sig varige spor i hverken det amerikanske eller europæiske jazzmiljø og hans musikalske indflydelse på elektriske jazzguitarister er også sekundær i forhold til bebop-pioneren Charlie Christian. Det er i stedet Djangos rolle som swingmusiker og stilskaber af den europæiske sigøjnerjazz, der har sikret hans eftermæle.

Siden hans død er den specielle konstellation af kammerjazz i stil med Quintette du Hot Club de France blevet holdt i live af forskellige orkestre med blandt andet Grappelli og Svend Asmussen. Grappelli spillede som solist gennem årene i mange forskellige konstellationer indenfor jazzens *mainstream*, men det er fortrinsvis som kapelmester for orkestre med samme besætning som den klassiske strengkvintet, at han videreførte String Swing-traditionen. I Skandinavien

har Svend Asmussen med sine mange orkestre også været en vigtig repræsentant for String Swing-stilen. I 1983 indspillede han for eksempel pladen *String Swing* med de to svenske Django-inspirerede guitarister Ulf Wakenius og Peter Almqvist i bedste Quintette du Hot Club de France-stil og han spiller stadigvæk i kammerjazz-stilen med guitaristen Jacob Fischer. De senere år er der kommet flere nye danske orkestre frem, der mere eller mindre lader sig inspirere af Django, som Réve Bohème, Swing Strings, Troublant Bolero, Swing Acoustique, Djanzz, String Swing, Swing of Sahara med flere. Sammen med violinisterne Finn Ziegler, Kristian Jørgensen og Bjarke Falgren's forskellige orkestre må man sige at Danmark er vel repræsenteret indenfor genren. Ellers er det i Frankrig, Tyskland, Holland, Belgien og England at sigøjnerjazzen har størst udbredelse. I løbet af 1990'erne har dens popularitet været stærkt stigende hvilket skyldes en kombination af publikums og pladeselskabernes stigende interesse for etnisk præget musik. Den væsentligste grund til den stigende popularitet skal dog findes hos de europæiske sigøjnere og deres funktion som musikalske konservatorer.

Den skiftende mode indenfor jazzens stilarter er i de sidste 50 år blevet fuldstændig forbigået af de traditionsbevidste sigøjnere, som puritansk siden Djangos død har fastholdt deres orkestre i Quintette du Hot Club de France-stilen med de karakteristiske rytmeguitarer. De fleste sigøjner-guitarister begynder, ligesom i Djangos tilfælde, allerede med at spille inden de er ti år. Flere af disse musikalske vidunderbørn begynder allerede at indspille plader fra 10-12-års-alderen, og deres tekniske overskud og musikalske modenhed er, deres alder taget i betragtning, ganske enkelt utrolig.

En af de første som på ny skærpede interessen for den latente sigøjnerjazz var manouche-sigøjneren Bireli Lagrene fra Alsace. Fra han var 13 år i 1979 og årene frem, indspillede han en lang række plader i en autentisk Django-stil. Ligesom de andre sigøjner-guitarister lærte han at spille ved at lytte soloer Djangos soloer af fra plader. Lagrene har senere i sin karriere samarbejdet med bassisten Jaco Pastorius, og som den eneste af de mange sigøjner-guitarister forlod han den puritanske Django-stil og etablerede sig

► som *mainstream* jazzmusiker i USA. Han har blandt andet udgivet en cd med basisten Chris Minh Doky, hvor han nyfortolker mange af Djangos kompositioner i jazz-fusion-stilen. Indenfor de sidste to år er han dog vendt tilbage til sin oprindelige stil og har lige udgivet to meget roste cd'er med den klassiske kvintet-besætning.

Hollandske Stochelo og Jimmy Rosenberg er to andre markante sigøjnernavne. De stammer begge fra en manouche-sigøjnerfamilie, som gennem flere generationer har været guitarister. Stochelo, som spiller i en rendyrket akustisk Django-stil, fik sit store gennembrud i 1991, da Grappelli tog ham under sine vinger. Det resulterede i indspilningen af cd'en CARAVAN og en koncert med Grappelli i Carnegie Hall i 1993. Stochelos fraser, energi og melodiske opfattelse ligger tæt på Djangos og cd'en med den på det tidspunkt 84-årige Grappelli er et fint eksempel på, hvordan Quintette du Hot Club de France kunne have lydt med en moderne optageteknik.

Den unge Jimmy Rosenberg, født i 1982, er Stochelos protegé og det nyeste skud på stammen. Hans stil ligger tæt op ad Stochelos, og i 1997 indspillede han en fantastisk debut-cd sammen med Lagrene og den franske sigøjner Angelo Debarre. Jimmys navn dukkede op første gang i John Jeremys dokumentarfilm DJANGOS LEGACY hvor han som otte-årig på en voksen-guitar sidder og improviserer over et Django-nummer.

Af de franske guitarister er det selvfølgelig værd at nævne Djangos ene søn Babik som døde sidste år. Babik Reinhardt, som overvejende spillede el-guitar i bebopstilen, levede hele sit liv som omrejsende sigøjner og musikalsk set havde han en ujævn karriere. Han besad ikke sin fars tekniske virtuositet men var til gengæld en eminent komponist. Han har indspillet cd'er med Bireli Lagrene og den franske guitarist Romane i flere omgange og var ellers mest kendt som drivkraften bag Django-festivalen i Samois sur Seine. Her kørte han for det meste rundt i sin store åbne Jaguar iført baseball-kasket og holdte øje med de nye guitartalenter. Hans unge søn David Reinhardt spiller også guitar og viderefører arven fra sin hedstefar. Udover de store franske stjerner som Angelo Debarre, Romane, Moreno, Tchavolo Schmitt, Raphael Fays og

Djangos søn Babik Reinhardt besad ikke sin fars tekniske virtuositet men var til gengæld en eminent komponist. Han var mest kendt som drivkraften bag Django-festivalen i Samois sur Seine.

orkestret Latcho Drom, som alle har udgivet cd'er de sidste ti år, eksisterer der en hel underskov af dygtige Django-guitarister. De lever mere eller mindre som omrejsende sigøjnere og turnerer derfor sjældent udenfor Frankrig.

Den sidste indenfor sigøjnerjazz-miljøet det er værd at nævne, er nordmanden Jon Larsen. Han er guitarist i gruppen Hot Club de Norvège og stod i mange år bag Oslo Django Festival. Han ejer pladeselskabet Hot Club Records, der har specialiseret sig i sigøjnerjazz. Selskabet står for en stor del af de nye sigøjnerjazz-udgivelser og genudgiver mange af de gamle plader med musettestjerner som Ferret-brødrene og Jo Privat. Pladerne bliver distribueret over hele verden, og med sit selskab har han skabt en lige linie mellem Paris og Oslo, hvor Europas sigøjner-musikere rejser frem og tilbage for at indspille og give koncerter.

Læs, lyt og se

Hvis man vil vide mere om Django Reinhardts musik og det nulevende sigøjnerjazz-miljø kan man på hjemmesiden for den danske Django-forening Hot Club Copenhagen, www.hotcc.dk, få informationer om nye cd-udgivelser, koncerter, film, bøger, artikler, anmeldelser, noder og video. Derudover har hjemmesiden kommenterede henvisninger til udenlandske foreninger, internetbutikker, musikere, orkestre, guitarbyggere og Django-festivaler.

Blandt festivalerne er det selvfølgelig værd at nævne den største i Samois sur Seine i Frankrig hvor Django tilbragte sine sidste år. Hvert år, den sidste weekend i juni, velfarter hundredvis af sigøjnere i campingvogne og Django-entusiaster fra hele verden til byen, der i en hel uge står på den anden ende med musik dag og nat. Overalt i gaderne vandrer folk rundt med guitarer, violiner, kontrabasser og

klarinetter og spiller i spontane jamsessions. Små sigøjnerbørn som knap kan holde rundt om guitaren spiller stolt og virtuost Django-soloer node for node mens publikum fotograferer og filmer. Festivalpladsen er fyldt med telte hvor guitarbyggere sælger Django-guitarer og i diverse boder kan man købe bøger og cd'er med Django og nulevende guitarister. Om søndagen afholdes der en messe for Django i kirken og på Djangos gravsten – hvor temaet fra hans komposition *Nuages* er indgraveret – lægger guitaristerne deres yndlingsplekter ved siden af Djangos billede. Efter en uge er postyret forbi og mens sigøjnerne campingvogne triller ud af landevejen og togene ruller ud af skinnerne med trætte musikere indtager det bedre franske borgerskab deres lille søvnige landsby igen og livet går sin vante gang.

Hvis man er interesseret i at høre Djangos musik findes der flere forskellige serier:

INTEGRALE DJANGO REINHARDT (THE COMPLETE DJANGO REINHARDT), Frémeaux & Associés. Serien er kronologisk og indeholder alt hvad der nogensinde er indspillet med Django inklusiv radio- og pirat-optagelser. Foreløbig er serien nået til 1949 og består af 17 dobbelt-cd-bokse med en tyk *booklet* fyldt med historiske detaljer. Det kan købes i specialbutikker eller bestilles gennem Internet-butikken Django Swingpage, www.hotclub.co.uk.

DJANGOLOGY 1-10, EMI / Pathé Marconi. Dækker tidsmæssigt hele Djangos karriere men i en redigeret version.

RÉTROSPECTIVE DJANGO REINHARDT 1934-53, Saga / Universal. Boksen er udgivet i anledning af 50-året for Djangos død og indeholder tre cd'er med udvalgte numre fra hele Djangos karriere samt en *booklet* med kommentarer til hver indspilning og flotte nye billeder af Django. God som introduktion.

STÉPHANE GRAPPELLI, A LIFE IN THE JAZZ CENTURY, Decca / Universal.

En ny DVD der omhandler Stéphane Grappellis liv og indeholder filmklip med Django Reinhardt og Quintette du Hot Club de France. Filmklippet giver endelig guitarister mulighed for at se Django og hans berømte hånd samt hans to-finger teknik i funktion i en flot indspilning af nummeret *J'attendrai* fra 1938. ■